

ABSTRAKT: Dla prac związanych z aranżacją wystawy stałej w Muzeum Tradycji Szlacheckiej w Waplewie Wielkim, oddziale Muzeum Narodowego w Gdańsku, która miała przywrócić *genius loci* i charakter muzeum prywatnego hrabiów Sierakowskich, istotna była informacja o eksponowanej niegdyś we dworze kolekcji artystycznej. Z dawnej kolekcji waplewskiej zachowało się w polskich muzeach zaledwie około 20% zbiorów, a w zasobach Muzeum Narodowego w Gdańsku pozostawała tylko połowa ocalałych przedmiotów, zatem zadanie odtworzenia dawnej atmosfery wnętrz prezentujących zbiory artystyczne nie było łatwe. Próbując zrekonstruować charakter prywatnego muzeum, przyjęto trzy cele: konserwacja i rekonstrukcja elementów budynku i wnętrz pałacu w Waplewie Wielkim, realizacja programu edukacyjnego dotyczącego funkcji i wyglądu siedzib rodzin ziemiańskich wraz z wyeksponowaniem dawnej kolekcji oraz przystosowanie obiektu do celów muzealnych. Nadal trwają starania zmierzające do oddania atmosfery domu hrabiów Sierakowskich, a pozyskanie kolejnych oryginałów pochodzących z kolekcji Sierakowskich sprawi, że aranżacja wnętrza dworu waplewskiego – akcentująca ekspozycję zbiorów artystycznych – nabierze walorów autentyczności.

SŁOWA KLUCZOWE: Waplewo Wielkie, Sierakowscy, Muzeum Tradycji Szlacheckiej, kolekcja, wystawa stała

ARANŻACJA WYSTAWY STAŁEJ I BUDOWANIE *GENIUS LOCI* MUZEUM TRADYCJI SZLACHECKIEJ W WAPLEWIE WIELKIM, ODDDZIALE MUZEUM NARODOWEGO W GDAŃSKU, A KOLEKCJA ARTYSTYCZNA HRABIÓW SIERAKOWSKICH

DOI: 10.5604/01.3001.0055.7008

Dobromiła Rzyńska-Laube
Muzeum Tradycji Szlacheckiej
w Waplewie Wielkim

Studia Wilanowskie
t. XXXII, 2025, s. 95–133
Rocznik, E-ISSN: 2720-0116

ABSTRACT: The arrangement of the permanent exhibition at the Polish Gentry Museum at Waplewo Wielkie, a branch of the National Museum in Gdańsk, as an attempt to restore the *genius loci* of the private museum, necessitated research on the art collection once exhibited in the manor house. Only about 20 percent of the old Waplewo collection has survived in Polish museums, and no more than a half of the surviving pieces is in the holdings of the National Museum in Gdańsk, so the task of recreating the former atmosphere was not easy. Three objectives were adopted for the attempt to reconstruct the character of the private museum: to carry out conservation and reconstruction works on elements of the building and interiors of the palace, to launch, in parallel with exhibiting the former collection, an educational programme concerning the functions and appearance of residences of the landed gentry families, and to adapt the building for museum purposes. Efforts are still underway, and the acquisition of further originals from the Sierakowski collection will ensure that the arrangement of the interiors of the Waplewo manor house will gain on authenticity.

KEYWORDS: Waplewo Wielkie, Sierakowski family, Polish Gentry Museum, collection, permanent exhibition

Idea stworzenia ekspozycji nawiązującej do tradycji prezentowania kolekcji artystycznej w domu hrabiów Sierakowskich w Waplewie Wielkim przyświecała przygotowaniu koncepcji wystawienniczej i aranżacji konserwatorskiej wnętrz muzealnych. Dla celów planowanej rewaloryzacji dworu waplewskiego powstał projekt wielobranżowych działań, w tym konserwatorskich i rekonstrukcyjnych, dotyczących zabytkowych relikwów wystroju wnętrz oraz odtworzenia cennych elementów dawnego wyposażenia. Istotnym aspektem kształtującym wyobrażenie o urządzeniu wnętrz waplewskich była zachowana i pozyskana w procesie badawczym informacja o eksponowanej niegdyś we dworze kolekcji artystycznej.

Kolekcja artystyczna hrabiów Sierakowskich tworzona była przez kilka pokoleń, poczynając od końca XVIII wieku, gdy wnętrza dworu waplewskiego wypełniły się obrazami odziedziczonymi po poprzednikach oraz dziełami sztuki pozyskanymi na początku XIX wieku przez Kajetana Sierakowskiego (1753–1841) z wyprzedawanej kolekcji króla Stanisława Augusta Poniatowskiego¹. Za pierwszego świadomego kolekcjonera można uznać syna Kajetana – Antoniego Sierakowskiego (1783–1842), który znacznie wzbogacił zbiory obrazami przywiezionymi z Włoch i dziełami współczesnych artystów niemieckich². Dzięki przynależności do gdańskiego Kunstvereinu, Sierakowski miał okazję nabywać dzieła malarzy związanych z Gdańskiem oraz innych artystów niemieckich, którzy brali udział w gdańskich wystawach³. Częste wizyty Antoniego Sierakowskiego jako deputowanego do sejmiku prowincjonalnego w Gdańsku i Królewcu oraz służbowe wyjazdy do Berlina także sprzyjały pozyskiwaniu dzieł sztuki.

Kontynuatorami zainteresowań kolekcjonerskich Antoniego Sierakowskiego byli jego syn Alfons (1816–1886), a przede wszystkim synowa Maria z Sołtanów Sierakowska (1818–1906), która – odziedziczając spadek po swojej krewnej Mariannie z Granowskich księżnej Lubomirskiej (1774–1846) – wniosła do zbiorów kilka cennych obrazów i fundusze potrzebne do rozwijania kolekcji. Maria Sierakowska, wspierana przez brata, Adama Lwa Sołtana (1825–1901), przyjaźniącego się z Józefem Ignacym Kraszewskim i korzystającego z jego rad w zakresie

1 K. Rodziewicz, *Katalog zbioru obrazów oraz innych przedmiotów sztuki znajdujących się w posiadaniu rodziny hrabiów Sierakowskich w Waplewie*, Poznań 1897, A/66, A/67, A/73/ A/94, A/95; *Galeria Stanisława Augusta*, oprac. T. Mańkowski, Z. Batowski, K. Brokl, M. Morelowski, Lwów 1932, cz. 1, s. 156; cz. 2, s. 237, 344.

2 D. Rzyńska-Laube, *Początki waplewskich zbiorów artystycznych za czasów Antoniego Sierakowskiego (1783–1842)*, w: *Ród Sierakowskich na ziemi malborskiej*, red. J. Hochleitner, P. Szwedowski, Malbork 2014, *passim*.

3 H. Kowalska, *Zbiory waplewskie w świetle korespondencji niemieckiej lat trzydziestych XX wieku*, „Gdańskie Studia Muzealne”, t. 8, 2015, s. 281.

dział sztuki⁴, znacznie powiększyła zbiory waplewskie. Obrazy i wartościowe obiekty rzemiosła artystycznego były pozyskiwane zarówno dzięki zakupom, jak i darom od przyjaciół i krewnych.

Syn Marii i Alfonsa, Adam Sierakowski (1846–1912), znacznie wzbogacił zbiory o cenne obiekty dalekowschodnie, które nabył podczas podróży do Indii. Ostatni właściciel Waplewa – Stanisław Sierakowski (1881–1939) – prawdopodobnie niewiele wniósł do kolekcji. Priorytetowo traktując sprawy społeczne i polityczne, angażował się w Plebiscyt 1920 roku i aktywność polonijną w Niemczech. Wydaje się, że rolę pielęgnowania tradycji kolekcjonerskiej i zapobiegania rozproszeniu zbiorów przejęła jego żona Helena z księżąt Lubomirskich (1886–1939)⁵. Kolekcja była bowiem narażona na rozbitcie już od 1929 roku, gdy wskutek sztykan władz niemieckich Sierakowscy musieli opuścić majątek znajdujący się na terenie państwa niemieckiego i przeprowadzić się do dóbr położonych w Polsce, w Osieku koło Rypina.

Zbiory artystyczne pozostały w leżącym w granicach państwa niemieckiego Waplewie. Tuż przed wybuchem II wojny światowej niektóre dzieła sztuki zostały przeniesione do Osieka lub do majątku Spusza⁶, należącego do Teresy i Eustachego Sapiehów, najbliższych krewnych. Przejęcie zbiorów przez Niemców w czasie wojny i później przez władze PRL doprowadziło do dalszego rozproszenia kolekcji⁷. Majątek waplewski po wojnie został przejęty przez Państwowe Gospodarstwo Rolne, a w roku 1994 stworzono tam Ośrodek Hodowli Zarodowej. W 2006 roku budynek pałacu wraz z parkiem, dzięki zabiegom ostatniej z rodu, Izabelli Sierakowskiej-Tomaszewskiej⁸, przejęło Muzeum Narodowe w Gdańsku i utworzyło tam Muzeum Tradycji Szlacheckiej i Pomorski Ośrodek Kontaktów z Polonią.

Zespół z Muzeum Narodowego w Gdańsku⁹, który czuwał nad przygotowaniem wnętrza waplewskiego dworu, przyjął trzy podstawowe cele:

4 Listy Adama Lwa Sołtana do Józefa Ignacego Kraszewskiego 1863–1886 w dziele rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej, t. 73, 74, 6533/IV, 6534/IV oraz na mikrofilmach w Bibliotece Narodowej, Mf. 9724, Mf. 9718.

5 H. Kowalska, *op. cit.*, s. 276–280.

6 E. Sapieha, *Tak było. Niedemokratyczne wspomnienia Eustachego Sapiehy*, Warszawa 2000, s. 95.

7 Biblioteka Muzeum Narodowego w Gdańsku, Akta archiwalne, A/IV/8; Archiwum Państwowe w Gdańsku, Muzeum Miejskie w Gdańsku, zbiory muzealne, 1384/18 Inventarzaiechniss der Sammlung Sierakowski in Schloss Neudorfschen krs. Marienwerder 1942–1943, (dalej APG 1384/18 Inventarzaiechniss); Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Wojewódzki w Gdańsku, Wydział Kultury i Sztuki, 1164/1229 Referaty, protokoły, sprawozdania, 1164/1249 Muzea i ochrona zabytków.

8 *Należy postępować jak należy. Z Izabellą Sierakowską-Tomaszewską rozmawia Magdalena Grzebalkowska*, „Wysokie Obcasy”, 16.02.2008, nr 7.

9 Zespół Muzeum Narodowego w Gdańsku czuwający nad rewitalizacją dworu waplewskiego: Maria Bigoś-Bojarska jako koordynatorka, we współpracy z kuratorem

konserwacja i rekonstrukcja elementów budynku i wnętrza pałacu w Waplewie Wielkim, realizacja programu edukacyjnego dotyczącego funkcji i wyglądu siedzib rodzin ziemiańskich oraz przystosowanie obiektu do celów muzealnych. Działania konserwatorskie i rekonstrukcyjne były realizowane zgodnie z przygotowanym programem konserwatorskim¹⁰ opierającym się na badaniach historycznych, architektonicznych, archeologicznych i konserwatorskich budynku, a także na analizie archiwalnej dokumentacji. Ważnym elementem kształtowania założeń stała się analiza porównawcza oraz kwerenda dotycząca analogicznych obiektów na terenie Polski związanych z historią rodziny Sierakowskich. Konserwacji zostały poddane te obiekty, które zachowały wystarczającą ilość substancji oryginalnej, natomiast rekonstrukcja została podjęta względem tych elementów wystroju, dla których zachowała się jakakolwiek dokumentacja źródłowa objaśniająca wybór formy, materiału i niekiedy kolorystyki. Do działań rekonstrukcyjnych należy włączyć również próbę odtworzenia ekspozycji dawnej kolekcji dzieł sztuki. Najistotniejszymi źródłami wiedzy inspirującymi działania konserwatorskie i rekonstrukcyjne były: wykonane w obrębie pałacu (na elewacjach i we wszystkich pomieszczeniach) odkrywki konserwatorskie, fotografie archiwalne, zachowana dokumentacja techniczna i inwentaryzatorska oraz niektóre przekazy pamiętnikarskie.

Konserwacji zostały poddane zabytkowe detale architektoniczne elewacji, w tym stolarka budowlana – okna na parterze i piętrze, posadzki drewniane w niektórych pokojach, a także odkryte podczas prac konserwatorskich w Oranżerii zabytkowe kolumny żeliwne, które jako relikty stanowią cenny przykład dawnych rozwiązań konstrukcyjnych i estetycznych.

Brak pełnej dokumentacji prezentującej stan wnętrza sprzed II wojny światowej nie pozwolił na rekonstrukcję całości. Odkrywki kolorystyczne dały podstawę dla wyboru barwy ścian w kilku pomieszczeniach oraz odtworzenia polichromii na werandzie. Badania konserwatorskie prowadzone w pałacu pomogły zrekonstruować posadzkę kamienną z wapienia olandzkiego w Sieni i Sionce na podstawie zastanych w Sieni relikwów

Maciejem Krańskim, Piotrem Parolem, Anną Kriegseisen i Dobromiłą Rzyką-Laube oraz Anną Safianowicz – inspektorką nadzoru architektonicznego i Moniką Juszcak, reprezentującą Wykonawcę prac rewaloryzacyjnych pałacu w Waplewie Wielkim.

- 10 G. Szumska-Józefiak, *Dokumentacja badań konserwatorskich na elewacjach i we wnętrzach pałacu Sierakowskich w Waplewie Wielkim do adaptacji budynku pałacu na cele muzealne z wytycznymi do prac remontowych i konserwatorsko-restauratorskich*, t. 1–2, Gdańsk 2011; G. Szumska-Józefiak, A. Świątkowska, M. Wojdyło, *Dokumentacja badań konserwatorskich dotyczących deformacji i zniszczeń dekoracyjnego stropu płycinowego w pałacu Sierakowskich w Waplewie Wielkim*, Gdańsk 2010; K. Krawciewicz-Kotarak, *Dokumentacja badań zabytkowego stropu w sali gdańskiej w pałacu Sierakowskich w Waplewie Wielkim 1896 rok*, b.m.d.

plytek kamiennych, które jako oryginały przeniesiono do Skarbczyka, uznanego za najstarsze pomieszczenie we dworze waplewskim.

Bardzo cennym źródłem, stanowiącym odpowiedź na temat aranżacji zabytkowej, były dawne fotografie niektórych pomieszczeń. Niestety zachowane zdjęcia odnosiły się prawie wyłącznie do kilku najbardziej reprezentacyjnych przestrzeni, a więc Sali Białej, Sali Gdańskiej, Sieni i Pokoju Rogowego. Wizualne urządzenie pozostałych pokoi było w większości nieznane. Fotografie pozwoliły na realizację rekonstrukcji istotnych elementów wystroju wnętrz, które odnosiły się do zabytkowej aranżacji przeprowadzonej w drugiej połowie XIX wieku przez Sierakowskich. Dzięki zdjęciom odtworzone zostały drzwi prowadzące z Sali Gdańskiej do Jadalni i Biblioteki, które niegdyś wykonane były z reliktyw zabytkowych szaf gdańskich. Zabieg ten był bardzo istotny w kontekście przywrócenia dawnej atmosfery wnętrz – urządzonych zgodnie z dążeniami Sierakowskich do prezentacji gdańskiego rzemiosła artystycznego, o czym wspominali profesor Stanisław Tarnowski i Andrzej Sierakowski, syn ostatnich właścicieli Waplewa¹¹. Fotografie i badania architektoniczne pozwoliły także na rekonstrukcję zabytkowego kominka w Sali Białej¹², nadświetla w Sali Gdańskiej oraz zewnętrznych okien witrażowych w Sieni i przepierzenia ozdobionego szkłem witrażowym między Sienią i Sionką.

Odwolując się do dokumentacji technicznej – w postaci rzutów parteru i piętra z dawnym układem pomieszczeń oraz przekroju pionowego, wykonanych przez Andrzeja Sierakowskiego w 1948 roku¹³ – przywrócono w znacznej części początkowy układ pomieszczeń oraz proporcje między ciągami komunikacyjnymi i pokojami. Ten pierwotny układ został zaburzony i zniekształcony wskutek przebudów powojennych na potrzeby biur PGR-u i pensjonatu. Za czasów funkcjonowania Ośrodka Zarodowego w Waplewie Wielkim, w miejscu części dawnego Pokoju Pani domu umieszczono sanitariaty. To zdecydowało o nieprzywróceniu pierwotnego układu w tym miejscu i wykorzystaniu istniejących urządzeń sanitarnych do zainstalowania toalet dla zwiedzających bez dalszego naruszenia substancji historycznej.

Rzuty architektoniczne były ważnym źródłem informującym przede wszystkim o funkcjach poszczególnych pokoi. Odpowiedź stanowił także spis mebli i sprzętów zgromadzonych w poszczególnych po-

11 S. Tarnowski, *Z Prus Królewskich*, w: *idem, Z wakacji*, t. 2: *Prusy Królewskie*, Kraków 1888, s. 272–273; Biblioteka Główna Uniwersytetu Gdańskiego, Spuścizna Andrzeja Bukowskiego, RSII/260 A. Sierakowski, *Wspomnienia o rodzicach*, 10.03.1987, s. 27.

12 A. Sokoll, *Projekt rekonstrukcji kominka z Sali białej pałacu w Waplewie Wielkim*, b.m. 2015.

13 A. Sierakowski, *Dwór w Waplewie, powiat sztumski, woj. Gdańskie. Rzut parteru 1:100*, b.m. 1948.

mieszczeniach, sporządzony prawdopodobnie również przez Andrzeja Sierakowskiego¹⁴. Spis nie wyjaśniał jednak sposobu ich aranżacji, ale sugerował, że w pozostałych pokojach prezentowane były też zabytkowe meble i obiekty sztuki.

Pewne relacje odnoszące się do charakteru wystroju wnętrz lub chociażby pojedynczych obiektów zabytkowych można znaleźć we wspomnieniach dawnych mieszkańców i gości pałacu oraz w korespondencji gospodarzy. Cennym źródłem są wspomnienia syna ostatnich właścicieli majątku, Andrzeja Sierakowskiego¹⁵, które przekazał profesorowi Andrzejowi Bukowskiemu, autorowi książki o Waplewie Wielkim¹⁶. Kilka ciekawych uwag o urządzeniu siedziby Sierakowskich znajdziemy także we wspomnieniach profesora Stanisława Tarnowskiego, odwiedzającego Waplewo w 1888 roku¹⁷. Innym istotnym źródłem były listy Adama Lwa Soltana do Józefa Ignacego Kraszewskiego¹⁸, w których nadawca wielokrotnie powiadamiał adresata o nowych nabytkach wzbogacających zbiory waplewskie.

Dzięki fotografiom, rzutom architektonicznym informującym o funkcjach poszczególnych pomieszczeń, wzmiankom we wspomnieniach i korespondencji można było pokusić się o odtworzenie ekspozycji kolekcji artystycznej Sierakowskich. Mimo wielkiego rozproszenia kolekcji po wojnie¹⁹ i znikomego fragmentu dawnych zbiorów w zasobach Muzeum Narodowego w Gdańsku²⁰, którego Muzeum Tradycji Szlacheckiej jest oddziałem, podjęto próbę odtworzenia atmosfery wnętrz prezentujących zbiory artystyczne. Najważniejszymi pomieszczeniami stały się trzy pokoje w części reprezentacyjnej dworu. Szczęśliwie dla dwóch sal: Białej i Gdańskiej zachowały się fotografie dokumentujące sposób ich aranża-

14 Archiwum Akt Nowych, Ministerstwo Kultury i Sztuki 387/51/110-122 Spis obrazów w majątku Waplewo Sierakowskich (dalej AAN 387/52/110-122 Spis obrazów).

15 A. Sierakowski, *Wspomnienia o rodzicach...*

16 A. Bukowski, *Waplewo. Zapomniana placówka kultury polskiej na Pomorzu Nadwiślańskim*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1989.

17 S. Tarnowski, *Z Prus Królewskich...*

18 Listy Adama Lwa Soltana do Józefa Ignacego Kraszewskiego 1863–1886...

19 D. Rzyńska-Laube, *Zbiory artystyczne polskich ziemian na Pomorzu od końca XVIII wieku po czasy dzisiejsze*, Gdańsk 2022, s. 359–381.

20 A. Andrzejewska-Zajac, *Kilka obrazów z kolekcji waplewskiej w zbiorach Muzeum Narodowego w Gdańsku*, „Gdańskie Studia Muzealne”, t. 8, 2015, s. 166–178; D. Rzyńska-Laube, *Zaginiona kolekcja. Nowe ustalenia na temat zawartości zbiorów Sierakowskich z Waplewa oraz ich wojennych i powojennych losów*, „Gdańskie Studia Muzealne”, t. 8, 2015, *passim*; B. Purc-Stępiak, *W poszukiwaniu upodobań kolekcjonerskich hrabiów Sierakowskich z Waplewa. Dwa obrazy z kolekcji?*, „Gdańskie Studia Muzealne”, t. 8, 2015, s. 180–197; *idem*, *Szkic olejny do fresku Apoteoza Marii Martina Knollera (1725–1804). Przykład południowoniemieckiego malarstwa plafonowego XVIII wieku*, „Gdańskie Studia Muzealne”, t. 8, 2015, s. 198–213; *idem*, *Michelangelo Pace zwany del Campidoglio (ok. 1610–1670). Martwa natura z owocami z kolekcji hrabiów Sierakowskich z Waplewa*, „Gdańskie Studia Muzealne”, t. 8, 2015, s. 214–224.

il. 1

Sala Biała w Waplewie
Wielkim, 1896,
wł. Narodowe Archiwum
w Krakowie, Archiwum
Potockich z Krzeszowic

cji z 1896 roku. Niestety, w przypadku Pokoju Bilardowego, znajdującego się w amfiladzie pokoi bawialnych, między Salą Białą i Gdańską, nie przetrwało żadne zdjęcie, ale istnieje przekaz w dokumentacji niemieckiej²¹ o prezentowaniu w tym pokoju grupy portretów rodzinnych. Ponieważ z dawnej kolekcji waplewskiej przetrwało w polskich muzeach zaledwie około 20% zbiorów, a w zasobach Muzeum Narodowego w Gdańsku pozostawała tylko połowa ocalałych przedmiotów, niełatwym zadaniem było odtworzenie atmosfery wnętrz prezentujących bogate zbiory artystyczne.

Priorytet stanowiło przywrócenie, szczególnie w Sali Białej (il. 1), tapetowego zawieszenia obrazów, zgodnie z modą drugiej połowy XIX wieku. Odwołując się do archiwalnego zdjęcia salonu z 1896 roku²², można zaobserwować sposób rozwieszenia obrazów niewyróżniający żadnej ze szkół malarskich czy gatunków, a zdradzający raczej praktyczną stronę aranżacji, a więc umieszczenie większych obrazów w górnych partiach, a mniejszych w dolnych rzędach. Gatunki malarskie wraz ze szkołami artystycznymi były przemieszane. Pozwoliło to podczas aranżacji Sali na dowolność rozmieszczenia obrazów, z zachowaniem kryterium wymiarowego. W górnych rzędach zaprezentowano przede wszystkim

21 B. Schmid, Wyciąg z katalogu zbiorów waplewskich Rodziewicza obejmujący zestawienie w języku niemieckim wartościowszych pozycji malarstwa, maszynopis, Marienburg 19.09.1941, odpis z ręcznych brudnopisów z Muzeum Miejskiego (Stadtmuseum) w Gdańsku, ze zbiorów Izabelli Sierakowskiej-Tomaszewskiej.

22 Archiwum Narodowe w Krakowie, Archiwum Potockich z Krzeszowic, AKPot 3410-42.

il. 2

Sala Biała, Muzeum Tradycji
Szlacheckiej w Waplewie
Wielkim, 2020

obrazy pochodzące z dawnej kolekcji waplewskiej, które zachowały się w zbiorach Muzeum Narodowego w Gdańsku lub zostały подарowane przez ostatnią z rodu Izabellę Sierakowską-Tomaszewską, gdyż wśród nich przeważały obrazy o sporych rozmiarach. Dla dolnych partii starano się dobrać malowidła odpowiadające tematyce obrazów utrwalonych na zdjęciach. Dzięki temu udało się odtworzyć charakter ekspozycji prezentującej kolekcję, odwołującą się do rudymentów kultury artystycznej, a więc demonstrującej najważniejsze szkoły i gatunki malarskie. Pewną trudność sprawiło dopasowanie mebli, gdyż żadne z widocznych na zdjęciu nie zachowały się. W miejsce dawnych serwantek trafiły bardzo podobne i – analogicznie do przekazu fotograficznego – w ich wnętrzach zaprezentowano przede wszystkim zabytkową porcelanę i srebra. Niestety nie udało się zdobyć zabytkowego kompletu kanapy z fotelami w stylu Napoleona III widocznych na zdjęciu archiwalnym. Zastąpiono go innym pięknym zestawem inkrustowanych mebli wiedeńskich, który – będąc kunsztownym przykładem mebli reprezentacyjnych w stylu Napoleona III²³ – świetnie wpasował się w atmosferę salonu urządzonego zgodnie z gustem ostatniego ćwierćwiecza XIX wieku (il. 2). Inną opcją było nawiązanie do fotografii archiwalnych z lat dwudziestych XX wieku. Jednak widoczna na zdjęciach pewna zmiana aranżacji, poprzez spore nagromadzenie tkanin i mebli odnoszących się do tradycji

23 Dzięki darowiźnie Przemysława i Małgorzaty oraz Radosława i Bogny Wojtkiewiczów komplet trafił do zbiorów Muzeum Tradycji Szlacheckiej.

il. 3

Sala Gdańska w Waplewie
Wielkim, lata dwudzieste
XX wieku, wł. Muzeum
Narodowe w Gdańsku

dalekowschodnich oraz różnych drobiazgów rzemiosła artystycznego, sprawiałaby trudność w realizacji.

Charakter Sali Gdańskiej (il. 3) w pewnej mierze udało się przywrócić dzięki rekonstrukcji skrzydeł drzwiowych nawiązujących do dawnych szaf gdańskich, zabytkowej boazerii, nadświetla wraz z flankującymi go pilastrami oraz konserwacji ozdobnego stropu i kamiennego kominka z XVI wieku, wcześniej przypisywanego warsztatowi van den Blocków²⁴. Stołarka utrzymana w kolorze ciemnego brązu, dekorowana snycerką, nawiązywała do słynnych mebli gdańskich, będących symbolem najwyższego kunsztu rzemieślniczego. Dopełnieniem aranżacji sali, podobnie jak na dawnych zdjęciach, stały się meble gdańskie z XVIII i XIX wieku, pochodzące przeważnie ze zbiorów Muzeum Narodowego w Gdańsku²⁵. Na ścianach zaprezentowano portrety rodzinne, wzorując się na przekazie fotograficznym. Portrety pozyskano zarówno ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie, jak i stołecznego Zamku Królewskiego oraz Muzeum Warszawy. Niestety cztery zidentyfikowane wizerunki antenatów, widoczne na zdjęciach w Sali Gdańskiej, nadal pozostają w muzeach Kwidzyna, Białegostoku, Krośniewic i Gdańska. Obecnie trwają rozmowy związane z powrotem podobizn do ich pierwotnego miejsca przechowywania. Jeden z portretów, aktualnie w trakcie konserwacji, szczęśliwie trafił do zbiorów Muzeum Tradycji Szlache-

24 F. Skibiński, *Willem van den Blocke. Niderlandzki rzeźbiarz nad Bałtykiem w XVI i na początku XVII wieku*, Toruń 2015, s. 434.

25 Dziękuję panu Lechowi Łopuskiemu, kustoszowi z Muzeum Narodowego w Gdańsku, za pomoc w doborze mebli.

il. 4

Sala Gdańska, Muzeum
Tradycji Szlacheckiej
w Waplewie Wielkim, 2020

kiej²⁶. Nadal trwają prace, by Sali Gdańskiej przywrócić charakter reprezentacyjnej jadalni (il. 4). Można mieć nadzieję, że wciąż prowadzone badania proveniencyjne doprowadzą do odnalezienia kolejnych zaginionych portretów rodzinnych.

W trzecim pokoju bawialnym – Bilardowym, dla którego nie zachowała się dokumentacja fotograficzna i nie przetrwało wyposażenie wraz ze stołem bilardowym, zaprezentowano meble przeznaczone do gier: stolik do gry w szachy oraz stolik brydżowy, a reprodukcje rysunków Johna Stoddarta, ukazujące Gdańszczan grających w bilard, szachy i gry karciane, przypominają o bawialnym przeznaczeniu pokoju. Na ścianach rozwieszone zostały portrety rodzinne, zgodnie z przekazem historyka sztuki Zygmunta Batowskiego, który odwiedzał Waplewo w 1912 roku²⁷. Portrety w większości pochodzą z dawnych zbiorów Sierakowskich, a zostały pozyskane ze zbiorów Muzeum Narodowego w Gdańsku, Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie i od Izabelli Sierakowskiej-Tomaszewskiej. Do Pokoju Bilardowego powrócił po kilkudziesięciu latach jeden z lepszych portretów familijnych, pędzla wybitnego portrecisty Jana Chrzciciela Lampiego, wizerunek marszałka Stanisława Sołtana. W pokoju eksponowana jest także eklektyczna serwantka prezentująca wykopaliska starożytne i obiekty dalekowschodnie podobne do tych, które za czasów Sierakowskich należały do waplewskich zbiorów²⁸.

Poza trzema opisanymi pokojami bawialnymi, do części reprezentacyjnej dworu zaliczały się także: Sień, Jadalnia, Pokój Rogowy i Buduar. Dla

26 *Portret Aleksandra Pocięja*, kopia wykonana przez Marię z Sołtanów Sierakowską.

27 Archiwum Polskiej Akademii Nauk, Spuścizna Zygmunta Batowskiego III-2, j.-9.

28 AAN 387/52/110-122 Spis obrazów.

il. 5

Sień w Waplewie Wielkim,
nieznany rok, wł. Fundacja
Misericordia w Górkach koło
Kwidzyna

trzech z nich – Sieni, Jadalni i Pokoju Rogowego – zachowały się zdjęcia archiwalne przybliżające sposób ich aranżacji.

Sień spełniała rolę wizytówki dworu (il. 5). Prezentując trofea myśliwskie, zarówno rodzime, jak i egzotyczne, już w progach domu anonsowała o wstąpieniu do siedziby szlacheckiej, w której zamieszkują mężczyźni posiadający szlachecki przywilej polowań. Zdobycze myśliwskie świadczyły nie tylko o zamiłowaniach i rozsądnej gospodarce łowieckiej, ale także – przez prezentowanie trofeów egzotycznych – o zamożności, fantazji związanej z zamorskimi podróżami i światowym obyciu. Źródła historyczne informują o ustawionej u początku schodów prowadzących na piętro figurze Minerwy²⁹. Obecność bogini sztuki, rzemiosła, mądrości, nauki i literatury zapowiadała wejście do wnętrza wyposażonego w artefakty związane z dziedzinami, których była opiekunką. Figura bogini, jak i cenne meble gdańskie w formie pięknej szafy z XVIII wieku i rzeźbionego stołu, eksponowane w Sieni waplewskiej, nawiązywały do reprezentacyjnych sieni gdańskich, odznaczających się kunsztownie wykonanymi przykładami rzemiosła artystycznego.

Kierując się wyżej wymienionymi przesłankami, zaaranżowano Sień zgodnie z gustem gdańskim, prezentując zabytkową szafę gdańską, stoły oraz fotele i taborety roboty gdańskiej pozyskane ze zbiorów Muzeum Na-

29 Przekrój pionowy budynku pałacu, wykonany przez Andrzeja Sierakowskiego w 1948; AAN 387/52/110-122 Spis obrazów.

rodowego w Gdańsku i Warszawie. Szczęśliwie w Sieni zachowały się schody widoczne na archiwalnych fotografiach. Korzystając z zasobów Muzeum Narodowego w Gdańsku, schody zostały ozdobione figurą Minerwy, która nie pochodziła z Waplewa. Kilka lat po przeprowadzeniu aranżacji muzealnej pojawiła się informacja o przechowywanej w zbiorach Muzeum Zamkowego w Malborku oryginalnej rzeźbie Minerwy z Waplewa³⁰, która prawdopodobnie w przyszłości zastąpi obecną.

Zgodnie z przekazem Andrzeja Sierakowskiego i ocalałym zdjęciem, które trafiło do zbiorów Muzeum Tradycji Szlacheckiej po przygotowaniu wystawy stałej, Jadalnia dekorowana była poczem królów polskich i imponujących rozmiarów obrazem ukazującym *Wjazd posła do Konstantynopola*. Obrazy niestety nie zachowały się do naszych czasów lub nadal pozostają niezidentyfikowane w magazynach muzealnych. W zbiorach Izabelli Sierakowskiej-Tomaszewskiej zachował się jedynie portret Stanisława Augusta z księgą Konstytucji 3 Maja. Dzieło lokalnego artysty Jana Gładysza, nawiązujące do znanego wizerunku ostatniego króla z klepsydrą pędzla Bacciarellego, jest prawdopodobnie jedynym ocalałym obiektem malarskim, który mógł niegdyś zdobić ściany Jadalni³¹. Ściany obecnie ozdobiono zatem innymi reprezentacyjnymi portretami królewskimi lub podobiznami postaci z kręgów dworskich. Wnętrze pokoju stołowego urządzone jest meblami w stylu gdańskim i holenderskim, zgodnie ze spisem Sierakowskiego³². Eksponowane są też elementy nakrycia stołu oraz talerze porcelanowe z wytwórni miśnieńskiej i berlińskiej rozwieszone na ścianach, zgodnie z tradycją dekoracji jadalni dworskich. W urządzeniu Jadalni skorzystano w dużej mierze z depozytów właścicieli prywatnych³³.

Z Sienią sąsiadowała Sionka, będąca łącznikiem z Pokojem Bilardowym i korytarzem prowadzącym do Jadalni. Pomieszczenie to, mimo że znajdowało się między dwoma reprezentacyjnymi przestrzeniami, traktowane było bardziej jako pomieszczenie gospodarcze. To tu czyszczono i oprawiano lampy naftowe, gdyż za czasów rodziny Sierakowskich nie zainstalowano jeszcze elektryczności, i tu także znajdowały się drzwi, które prowadziły do piwnicy, będącej miejscem, gdzie zapewne przechowywano przetwory i wina, oraz do korytarza prowadzącego do Jadalni. Zgodnie ze wspomnianą funkcją, w Sionce eksponowane są lam-

30 Bardzo dziękuję panu Bartłomiejowi Butrynowi, kustoszowi z Muzeum Zamkowego w Malborku, za informację o zidentyfikowaniu figury z Waplewa.

31 Dodatkowych badań wymaga portret Stanisława Augusta, autorstwa nieznanego artysty MNG/SD/26/M, obecnie prezentowany w Muzeum Hymnu Narodowego w Będominie, oddziale Muzeum Narodowego w Gdańsku, który prawdopodobnie pochodzi z kolekcji Sierakowskich i mógł być eksponowany w Jadalni.

32 AAN 387/52/110-122 Spis obrazów.

33 Muzeum Tradycji Szlacheckiej jest bardzo wdzięczne za depozyty i dary udostępnione przez rodzinę Bruszewskich, Aleksandrę Jaśniewicz i Piotra Zygmunta Kowalskiego.

py naftowe prezentujące różne style i rozwiązania konstrukcyjne. Tu także można dostrzec trofea łowieckie, które – podobnie do prezentacji poroży w korytarzu prowadzącym do Jadalni – kontynuują ekspozycję myśliwskiej części zbiorów pokazanych w Sieni, a wpisujących się w wielowiekową tradycję ozdabiania siedzib szlacheckich.

Ważnym aspektem urządzenia wnętrza pałacu waplewskiego było założenie edukacyjne – przyjęte świadomie dla tych pomieszczeń, w przypadku których nie zachował się wyraźny przekaz przywołujący charakter ich dawnej aranżacji, szczególnie gdy brak było archiwalnych fotografii. Chcąc zaprezentować obowiązujące od końca XVIII wieku do początku XX wieku sposoby wystroju wnętrz, w dwóch pokojach wprowadzono dekoracyjne obicie ścian tkaninami nawiązującymi stylistyką do epoki rokoka i biedermeier oraz korespondujące z nimi wyposażenie. Rola edukacyjna ekspozycji realizowana jest także we wnętrzach zlokalizowanych na styku części reprezentacyjnej i prywatnej dworu oraz w sypialniach właścicieli. Akcentowane są funkcje poszczególnych pokoi, przybliżające rodzaje codziennych zajęć szlachty oraz – zgodnie z profilem muzeum – prezentowane przedmioty objaśniające symbolikę szlachecką.

Dla Pokoju Rogowego, którego wprowadzie zachowało się jedno zdjęcie archiwalne potwierdzające obecność szezlongu, obrazu z wizerunkiem Chrystusa oraz komody w stylu Ludwika XVI, nie przetrwał jednak wyraźny komunikat przybliżający całościowy charakter aranżacji pomieszczenia. Komoda pochodząca z XVIII wieku stała się sugestią do wyposażenia pokoju w stylu epoki oświecenia. Dla pokoju wybrano wzorowane na XVIII wieku tkaninowe obicie ścian, meble, malarstwo i ceramikę chińską oraz przywrócono na dawne miejsce podobiznę Zbawiciela o proveniencji waplewskiej, pozyskując ją ze zbiorów Zamku Królewskiego w Warszawie³⁴. Tak zakomponowane wnętrze, pełniąc rolę edukacyjną, przenosi zwiedzających w czasy XVIII wieku. Ponieważ wśród dzieł sztuki eksponowanych w Pokoju Rogowym można zidentyfikować obiekty pochodzące ze zbiorów Marianny z Granowskich księżnej Lubomirskiej³⁵, w planach jest przypomnienie w tym pokoju jej postaci. Księżna podarowała bowiem spadek bratanicy – Marii z Soltanów Sierakowskiej, który pozwolił na dysponowanie odpowiednimi funduszami, by rozbudować kolekcję waplewską. Pokój Rogowy, zlokalizowany w miejscu dawnej kaplicy, pełnił za czasów Sierakowskich rolę „pokoju wotum” dla hojnej ofiarodawczyni, urodzonej jeszcze w XVIII wieku.

34 *Głowa Chrystusa*, malarz angielski, XVII w.?, zbiory Muzeum Zamku Królewskiego w Warszawie, nr inw. ZKW/846.

35 K. Rodziewicz, *op. cit.*, A/18, A/188, B/30.

Podobnie do Pokoju Rogowego, który prezentuje styl określonej epoki, przygotowana została aranżacja saloniku hrabiny, zwanego Buduarem. Ten kobiecy pokój został urządzony w stylu *biedermeier* dzięki dobraniu odpowiedniej tkaniny do obicia ścian oraz mebli w większości pochodzących z lat dwudziestych i trzydziestych XIX wieku. Należy zwrócić uwagę, że obecność w pokoju pięknej, intarsjowanej szafy pochodzącej z wcześniejszej epoki ma odnosić się do wrażliwości właścicieli na kunszt wykonania niektórych przykładów rzemiosła i stosowanej przez nich zasady odbiegania od jednolitego urządzania wnętrz. Tu, podobnie jak w Sali Gdańskiej, liczyło się dobrej jakości rzemiosło, które zaczęło być doceniane w drugiej połowie XIX wieku. Sierakowscy, wyróżniający się znanstwem i wrażliwością, przywiązywali szczególną wagę do kunsztu wykonania. Buduar jest też pomieszczeniem o określonej funkcji, pokojem przeznaczonym dla dam. Tu powinny być zatem wyeksponowane sprzęty związane z zajęciami kobiecymi, takimi jak: pisanie listów, haftowanie, śpiewanie, granie na instrumentach, czytanie „modnych francuskich romansów” i podwieczorki z przyjaciółkami. W związku z tym prezentowany jest wielkiej urody miśnięński serwis kawowy, zdobiony finezyjnymi kwiatami, odpowiedni dla kobiecych spotkań. Do kompletu należy stół do robótek, tzw. niciak, nieodłączny atrybut kobiecych zajęć. Udostępniane są też przykłady próbek hafciarskich, które – będące efektem żmudnej, dziewczęcej edukacji – były często spotykanym elementem damskich przestrzeni.

Obok znajduje się Pokój Pani, który – jak wcześniej zostało wspomniane – jest znacznie pomniejszony ze względu na wydzielenie sanitariatów koniecznych w infrastrukturze muzealnej. Rekompensując utratę znacznej części przestrzeni, wprowadzono wielkoformatową ilustrację sugerującą istnienie fragmentu pokoju z łóżkiem i parawanem oraz kontynuującą w tle wzór dekoracyjnej tapety kwiatowej zastosowanej w realnej aranżacji. Ilustracja posłużyła także do prezentacji archiwalnych zdjęć obrazów należących niegdyś do kolekcji waplewskiej, a obecnie zaginionych. Do wyposażenia pokoju należy zabytkowa inkrustowana szafka i sekretera mniejszych rozmiarów, odpowiednia do pokoju kobiecego. Na stoliku prezentowany jest porcelanowy komplet toaletowy składający się z miski, dzbanka i puzderek używanych przy dawnych zabiegach higienicznych.

Z pokojami pani domu sąsiadują pokoje pana domu, czyli Gabinet, Sypialnia Pana i Zbrojownia. W Gabinecie prezentowane są dwie sekretery, niezbędne do przechowywania ważnych dokumentów, przyborów piśmiennych i pieczęci. W serwantce zebrano srebra i akcesoria związane z myślistwem, bliskie zainteresowaniom pana domu. Ekspozowana jest także szklana butelka na trunki, ozdobiona herbem Leliwa i nazwą majątku Łohojsk Tyszkiewiczów, odnosząca się do gospodarczej spuścizny szlachty i przejawów jej przedsiębiorczości. W pokoju obok, będącym

Sypialnią Pana, ustawione jest zabytkowe łóżko z pościelą dekorowaną haftem z inicjałami J.S. pod koroną hrabiowską, zgodnie z używanym tytułem przez Sierakowskich. Na stoliku prezentowany jest kameralny serwis porcelanowy z przeznaczeniem dla jednej osoby. Serwis odnosi się do spożywanych w samotności przez właściciela majątku lekkich posiłków wczesnym rankiem, poprzedzających wypełnianie powinności związanych z objeżdżaniem majątku świtem i doglądaniem stanu dóbr, zgodnie z dewizą „pańskie oko konia tuczy”. Następnym pomieszczeniem jest Zbrojownia, która spełniała także rolę kancelarii. Znajdując się na końcu południowego skrzydła, wyposażona była w drzwi zewnętrzne ułatwiające dostęp interesantom. Tu niegdyś eksponowano militaria będące pamiątkami po przodkach nawiązującymi do ich zasług na polach walki oraz suwenirami z podróży. Zbiór militariów spotykany w wielu rezydencjach arystokratycznych w formie tzw. miejsca trofealnego, umieszczony w pomieszczeniu z drzwiami zewnętrznymi, już na wstępie informował gości o wstąpieniu do szlacheckiej siedziby, której dziedzice od pokoleń związani byli ze stanem rycerskim. Niestety pomieszczenie to w Muzeum jeszcze nie może pochwalić się zbiorem militariów, które w formie panopliów mogłyby nadać godny wystrój Zbrojowni, ale w planach jest wypożyczenie egzemplarzy broni białej i palnej oraz przykładów egzotycznego oręęża.

Należy podkreślić, że wszystkie pokoje – koncentrując się na swoich funkcjach, adekwatnie do założenia edukacyjnego przybliżającego dawne realia życia codziennego szlachty – nie są pozbawione dekoracji malarskiej. Zgodnie z wiedzą o zasobach kolekcji artystycznej zgromadzonej przez Sierakowskich, można było uznać, że licznie zebrane dzieła sztuki w Waplewie pozwalały na bogatą dekorację wnętrz zarówno cennymi przykładami rzemiosła artystycznego, jak i obrazami dekoracyjnie zappełniającymi ściany. Brak dokładnego przekazu odnośnie konkretnych obrazów prezentowanych w poszczególnych pomieszczeniach zadecydował podczas tworzenia ekspozycji muzealnej o doborze tematycznym malarstwa adekwatnie do funkcji pokoi lub ich użytkowników.

Istotnym elementem wystroju podkreślającego muzealny charakter wnętrz za czasów Sierakowskich było także urządzenie Biblioteki waplewskiej, co wpisywało się w modną wśród arystokracji koncepcję pałacu-biblioteki-muzeum. Część biblioteczna, z racji utraty podczas II wojny światowej wielkich szaf przechowujących cenny księgozbiór, została obecnie wyposażona w piękną szafę biblioteczną pochodzącą z pałacu Radziwiłłów w Berlinie³⁶. Tu prezentowany jest spory zasób literatury, wprawdzie przede wszystkim współczesnej, poświęconej tematyce szlacheckiej, ale symbolizującej dawny bogaty księgozbiór sięgający dziesięciu tysięcy tomów. W Bibliotece eksponowane są także pamiątki

36 Szafa została przekazana w depozyt do Muzeum Tradycji Szlacheckiej w Waplewie Wielkim dzięki uprzejmości Biblioteki Polskiej w Paryżu.

ki odnoszące się do kultywowania historii szlacheckich, dokonań ich przedstawicieli oraz symboliki związanej z klasą uprzywilejowaną. Na ścianach wiszą faksymile rysunków wykonanych przez przedstawicieli rodziny Sierakowskich: Józefa Sierakowskiego herbu Dołęga i Sebastiana Sierakowskiego herbu Ogończyk, odznaczających się dużymi talentami malarskimi. Ich zainteresowania artystyczne miały spory wpływ na kreowanie kolekcji dzieł sztuki w Waplewie. Zgodnie z założeniem edukacyjnym ekspozycji w Muzeum prezentowane są obiekty odnoszące się do dziedzictwa szlachty. Eksponowany jest znany wizerunek przedstawiciela rodziny szlacheckiej – generała Henryka Dembińskiego, będący kopią portretu wykonanego przez Henryka Rodakowskiego. Obok widoczne jest drzewo genealogiczne rodziny Dembińskich, herbu Nieczuja, wykonane przez Włodzimierza Dworaczka, znanego genealoga. Z drzewem sąsiaduje, prezentowana w ramach, kolekcja odcisków pieczęci lakowych polskich herbów szlacheckich.

W Skarbczyku, prawdopodobnie najstarszej części dworu, gdzie zgromadzono ocalałe płytki z wapienia olandzkiego, eksponowany jest siedemnastowieczny sepet. Mebel trafił do rodziny Sierakowskich w 1940 roku jako prezent ślubny dla Andrzeja Sierakowskiego i Zofii Herbut, podarowany przez Branickich z Wilanowa.

W przygotowaniu są też pomieszczenia na piętrze, które będą prezentować Pokój Dziecięcy, Pokój Guwernera i Łazienkę. Ta część ekspozycji przybliży funkcje kolejnej partii pomieszczeń o charakterze prywatnym.

Wystawa stała jest wciąż wzbogacana nowymi obiektami, które pomagają odtworzyć atmosferę domu szlacheckiego. Kolejny etap realizacji ekspozycji pozwolił na wprowadzenie ozdoby okien do wnętrza Muzeum. Zasłony i firany korespondują ze stylistyką aranżacji poszczególnych pomieszczeń i ich funkcją. Tapety zostały natomiast tak dobrane, by nawiązać do mody drugiej połowy XIX wieku i wzornictwa Arts and Crafts Movement, ruchu zapewne bliskiego percepcji estetycznej Sierakowskich.

Należy podkreślić, że ekspozycja zyskała swój charakter nie tylko dzięki wypożyczeniom eksponatów z muzeów, ale także dzięki licznym darom i depozytom prywatnych właścicieli, którzy powierzyli Muzeum cenne obiekty, pochodzące nierzadko ze spuścizn rodzinnych³⁷.

Wśród pracowników i sympatyków Muzeum Tradycji Szlacheckiej w Waplewie Wielkim nie ustają wysiłki zmierzające do jak najwierniejszego

37 Muzeum Tradycji Szlacheckiej serdecznie dziękuje wszystkim osobom, które przekazały dary i udzieliły depozytów na rzecz wystawy stałej w Waplewie. Oprócz wcześniej wymienionych, szczególne podziękowania kierujemy do darczyńców: Jerzego Donimirskego, rodziny Fietkiewiczów, Elżbiety Grodzickiej-Houwalt, Zbigniewa Grzonki, Elżbiety i Wiesława Harackiewiczów, Marka Komorowskiego, Piotra Zygmunta Kowalskiego, Elżbiety i Wojciecha Krzyżanowskich, Eleonory i Roberta Kułtoniaków, Małgorzaty i Andrzeja Sołtanów, Joanny i Karola Sołtanów, Dominiki Gajewskiej, Arkadiusza Woźniaka oraz udostępniających depozyty: rodziny Dembińskich, Elżbiety Lipiec-Delinikajtis i rodziny Paczyńskich.

oddania atmosfery domu prezentującego wartościową kolekcję artystyczną. Planowane jest pozyskanie na wystawę pozostałych obiektów o ustalonej proveniencji waplewskiej, które znajdują się w zbiorach: Muzeum Narodowego w Warszawie, Zamku Królewskiego w Warszawie, Muzeum w Kwidzynie, oddziale Muzeum Zamkowego w Malborku, Muzeum Podlaskiego w Białymstoku, Muzeum im. Jerzego Dunin-Borkowskiego w Krośniewicach i Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej im. Alfa Kowalskiego. Ponadto Instytut Pileckiego w Berlinie przygotowuje projekt poszukiwania w Niemczech zaginionych dzieł sztuki z kolekcji Sierakowskich.

Pozyskanie kolejnych eksponatów pochodzących z kolekcji Sierakowskich niewątpliwie przyczyni się w dużej mierze do utrzymania walorów autentyczności aranżacji wnętrz – wyróżniającego się prezentacją kolekcji artystycznej – dworu waplewskiego, a *genius loci* Muzeum Tradycji Szlacheckiej będzie pielęgnowany.

BIBLIOGRAFIA

Źródła rękopiśmienne

Archiwum Akt Nowych, Ministerstwo Kultury i Sztuki 387/51/110-122 Spis obrazów w majątku Waplewo Sierakowskich.

Archiwum Narodowe w Krakowie, Archiwum Potockich z Krzeszowic, AKPot 3410-42, AKPot 3410-44.

Archiwum Państwowe w Gdańsku, Muzeum Miejskie w Gdańsku, zbiory muzealne, 1384/18 Inventarzaiechniss der Sammlung Sierakowski in Schloss Neudorfschen krs. Marienwerder 1942–1943.

Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Wojewódzki w Gdańsku, Wydział Kultury i Sztuki, 1164/1229 Referaty, protokoły, sprawozdania, 1164/1249 Muzea i ochrona zabytków.

Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, Spuścizna Zygmunta Batowskiego III-2, j.9, Waplewo Sierakowskich.

Biblioteka Główna Uniwersytetu Gdańskiego, Spuścizna Andrzeja Bukowskiego, RSII/260 A. Sierakowski, *Wspomnienia o rodzicach* 10.03.1987.

Biblioteka Muzeum Narodowego w Gdańsku, Akta archiwalne, A/IV/8.

Listy Adama Lwa Sołtana do Józefa Ignacego Kraszewskiego 1863–1886 w dziale rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej, t. 73, 74, 6533/IV, 6534/IV oraz na mikrofilmach w Bibliotece Narodowej, Mf. 9724, Mf. 9718.

Sierakowski A., *Dwór w Waplewie, powiat sztumski, woj. Gdańskie. Rzut parteru 1:100*, b.m. 1948.

Schmid B., Wyciąg z katalogu zbiorów waplewskich Rodziewiczza obejmujący zestawienie w języku niemieckim wartościowszych pozycji malarstwa, maszynopis, Marienburg 19.09.1941, odpis z ręcznych brudnopisów z Muzeum Miejskiego (Stadtmuseum) w Gdańsku, ze zbiorów Izabelli Sierakowskiej-Tomaszewskiej.

Opracowania

- Andrzejewska-Zajac A., *Kilka obrazów z kolekcji waplewskiej w zbiorach Muzeum Narodowego w Gdańsku*, „Gdańskie Studia Muzealne”, t. 8, 2015, s. 166–178.
- Bukowski A., *Waplewo. Zapomniana placówka kultury polskiej na Pomorzu Nadwiślańskim*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1989.
- Galeria Stanisława Augusta, oprac. T. Mańkowski, Z. Batowski, K. Brokl, M. Morelowski, Lwów 1932, cz. 1–2.
- Kowalska H., *Zbiory waplewskie w świetle korespondencji niemieckiej lat trzydziestych XX wieku*, „Gdańskie Studia Muzealne”, t. 8, 2015, s. 272–283.
- Krawcewicz-Kotarak K., *Dokumentacja badań zabytkowego stropu w sali gdańskiej w pałacu Sierakowskich w Waplewie Wielkim 1896 rok, b.m.d.*
- Należy postępować jak należy. Z Izabellą Sierakowską-Tomaszewską rozmawia Magdalena Grzebalkowska*, „Wysokie Obcasy”, 16.02.2008, nr 7.
- Purc-Stępiak B., *W poszukiwaniu upodobań kolekcjonerskich hrabiów Sierakowskich z Waplewa. Dwa obrazy z kolekcji?*, „Gdańskie Studia Muzealne”, t. 8, 2015, s. 180–197.
- Purc-Stępiak B., *Szkic olejny do fresku Apoteoza Marti Martina Knollera (1725–1804). Przykład południowoniemieckiego malarstwa plafonowego XVIII wieku*, „Gdańskie Studia Muzealne”, t. 8, 2015, s. 198–213;
- Purc-Stępiak B., *Michelangelo Pace zwany del Campidoglio (ok. 1610–1670). „Martwa natura z owocami” z kolekcji hrabiów Sierakowskich z Waplewa*, „Gdańskie Studia Muzealne”, t. 8, 2015, s. 214–224.
- Rodziewicz K., *Katalog zbioru obrazów oraz innych przedmiotów sztuki znajdujących się w posiadaniu rodziny hrabiów Sierakowskich w Waplewie (Prusy Zachodnie) sporządzony w listopadzie 1878, Poznań 1897*.
- Rzyska-Laube D., *Początki waplewskich zbiorów artystycznych za czasów Antoniego Sierakowskiego (1783–1842)*, w: *Ród Sierakowskich na ziemi malborskiej*, red. J. Hochleitner, P. Szwedowski, Malbork 2014.
- Rzyska-Laube D., *Zaginiona kolekcja. Nowe ustalenia na temat zawartości zbiorów Sierakowskich z Waplewa oraz ich wojennych i powojennych losów*, „Gdańskie Studia Muzealne”, t. 8, 2015, s. 122–165.
- Rzyska-Laube D., *Zbiory artystyczne polskich ziemian na Pomorzu od końca XVIII wieku po czasy dzisiejsze*, Gdańsk 2022.
- Rzyska-Laube D., *Dwa przedstawienia poselstwa Józefa Dołęgi-Sierakowskiego do Stambułu do kolekcji Ogończyk-Sierakowskich w Waplewie Wielkim*, „Studia Wilanowskie”, t. 30, 2023, s. 547–558.
- Sapieha E., *Tak było. Niedemokratyczne wspomnienia Eustachego Sapiehy*, Warszawa 2000.
- Skibiński F., *Willem van den Blocke. Niderlandzkie rzeźbiarstwo nad Bałtykiem w XVI i na początku XVII wieku*, Toruń 2015.
- Sokoll A., *Projekt rekonstrukcji kominka z Sali białej pałacu w Waplewie Wielkim*, b.m. 2015.
- Szumski-Józefiak G., *Dokumentacja badań konserwatorskich na elewacjach i we wnętrzach pałacu Sierakowskich w Waplewie Wielkim do adaptacji budynku pałacu na cele muzealne z wytycznymi do prac remontowych i konserwatorsko-restauratorskich*, t. 1–2, Gdańsk 2011.

Szumska-Józefiak G., Świątkowska A., Wojdyło M., *Dokumentacja badań konserwatorskich dotyczących deformacji i zniszczeń dekoracyjnego stropu płycinowego w pałacu Sierakowskich w Waplewie Wielkim*, Gdańsk 2010.

Tarnowski S., *Z Prus Królewskich*, w: *idem, Z wakacyj*, t. 2: *Prusy Królewskie*, Kraków 1888.

SPIS ILUSTRACJI

- s. 101 Sala Biała w Waplewie Wielkim, 1896, AKPot 3410-42, wł. Narodowe Archiwum w Krakowie, Archiwum Potockich z Krzeszowic
- s. 102 Sala Biała, Muzeum Tradycji Szlacheckiej w Waplewie Wielkim, 2020, fot. Agnieszka Kruk
- s. 103 Sala Gdańska w Waplewie Wielkim, lata dwudzieste XX wieku, MNG/MTS/1/35 wł. Muzeum Narodowe w Gdańsku
- s. 104 Sala Gdańska, Muzeum Tradycji Szlacheckiej w Waplewie Wielkim, 2020, fot. Agnieszka Kruk
- s. 105 Sień w Waplewie Wielkim, nieznany rok, wł. Fundacja Misericordia w Górkach koło Kwidzyna

DOBROMIŁA RZYSKA-LAUBE

<https://orcid.org/0000-0001-9389-5779>

Dr, Muzeum Tradycji Szlacheckiej w Waplewie Wielkim, oddział Muzeum Narodowego w Gdańsku, historyk i historyk sztuki specjalizujący się w zagadnieniu dziedzictwa kulturowego szlachty. Jej zainteresowania badawcze koncentrują się na zjawisku kolekcjonerstwa w majątkach polskich ziemian na Pomorzu, wyposażeniu wnętrz siedzib szlacheckich i sposobów upamiętniania tradycji szlacheckiej. Laureatka Pomorskiej Nagrody Muzealnej.

Kontakt: d.rzyskalaube@mng.gda.pl

Opracowanie zostało wykonane z użyciem środków własnych autorki.